

FORSKNING I PÆDAGOGERS
PROFESSION OG UDDANNELSE

Redaktionelt

Pædagogik og fællesskaber

DOI: 10.7146/fppu.v6i2.134270

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

Redaktionelt

I dette temanummer retter vi blikket mod fællesskaber i forskellige pædagogiske og institutionelle sammenhænge, og deres betydning for mennesker. Relationerne mellem individ og fællesskab er et tilbagevendende tema og paradoks indenfor pædagogik. Både som forskelligartede fænomener og som noget, der kan begribes som hinandens forudsætninger. Det vedrører eksempelvis paradokser mellem frihed og tvang og mellem deltagelse, tilpasning og frisættelse. Man kan anlægge en forståelse af pædagogik som et spørgsmål om barnets, den unges eller den voksne borgers tilpasning til samfundsmæssigt dominerende værdier, normer og kulturer. Her bliver pædagogik forstået som en praksis, der bidrager til at gøre samfundets fællesskaber mulige via opdragelse af dets medlemmer. Pædagogikkens beskæftigelse med fællesskaber kan også vedrøre et tema om overskridelser af eksisterende værdier, normer og kulturer samt etablering af nye virkeligheder. Det er et fokus, som særligt kritisk pædagogiske traditioner abonnerer på. Tilpasninger og overskridelser er således centrale temaer, når det handler om fællesskaber. Inden for pædagogikken kan begge temaer fremkomme i stor skala med fokus på pædagogiske institutioners betydning for de samfundsmæssige fællesskaber via opdragelse til samfundsborgerskab. Samtidig kan temaerne fremkomme i mindre skalaer med fokus på, hvordan børn, unge og voksne skaber tilhørsforhold og deltagelse i de specifikke institutionelle pædagogiske sammenhænge, som de dagligt opholder sig i.

Når det pædagogiske blik rettes mod børns, unges og voksnes arbejde med at skabe tilhør til fællesskaber i de institutionelle sammenhænge, som de dagligt færdes i, er det typisk med opmærksomhed på, hvordan de forbinder og samstemmer sig til andre mennesker samt til de aktiviteter og samværsformer, som er i spil i de specifikke institutionelle sammenhænge. Børns, unges og voksnes fællesskabende arbejde tydeliggør, hvordan fællesskaber ikke er uforanderlige fænomener, som er givet én gang for alle. Det fællesskabende arbejde er snarere et fænomen, som ubønhørligt skabes, vedligeholdes og ændres gennem handlinger og aktiviteter. Derfor er det, som Brinkmann påpeger, mere præcist at tale om fælles-skabelser end fællesskab og derigennem betone fællesskabers dynamiske og processuelle dimensioner (Brinkmann 2011). Et yderligere træk ved de fællesskaber, som finder sted inden for pædagogiske og institutionelle sammenhænge er, at de ofte ikke er til at komme udenom for de børn, unge og voksne borgere, som opholder sig i de institutionelle sammenhænge. Fællesskaberne kan i den forstand synes obligatoriske. Imidlertid skaber børn, unge og voksne også rum for selvvalgte fællesskaber inden for de institutionelle rammer, og her bliver fælles interesser betydningsfulde for fælles-skabelserne.

Flere af temanummerets artikler har netop fokus på, hvordan børns, unges og voksnes tilhørsforhold, engagementer og overskridelser af sårbarheder udfolder sig i deres indbyrdes fællesskaber, og hvordan professionelle i pædagogiske og

institutionelle miljøer kan understøtte disse fællesskaber, hvad enten de er forankret i dagtilbud, skole- og fritidsmiljøer eller social- og specialpædagogiske sammenhænge.

I artiklen "Betydning af tilhør: Oversete perspektiver på 'den gode opstart' i vuggestuen" belyser Anja Marschall og Crisstina Munck denne tematik. Med et afsæt i kritisk psykologisk praksisforskning analyserer de, hvorledes pædagoger, forældre og børn oplever vuggestueopstarten, og de handlerum og dilemmaer, som opstarten er forbundet med for de involverede. Marschall & Munck anskuer børns sociale og individuelle omsorgsbehov som forbundet. De belyser via empirinære analyser, hvad børns adgang til at udvikle tilhørsforhold til andre børn betyder for deres opstart. De argumenterer, at det ikke kun er børns tilknytning til pædagoger som de voksne der er vigtige, men også deres mulighed for at blive betydningsfuld deltager i børnefællesskaber.

I artiklen "Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed" opridses Christoffer Schultz en teoretisk referenceramme til at forstå ungdomspædagogisk faglighed som en særlig faglighed, der må baseres på et helhedsperspektiv på ungdomslivet. Schultz peger i forlængelse heraf på, at pædagogisk arbejde med unge må tage udgangspunkt i de unges handleevner og have blik for kompleksiteten i de unges liv, deres samfundsmæssige livsbetingelser og de forskellige kontekster og sammenhænge de indgår i.

Mikkel Snorre Wilms Boysens artikel "Et kollektiv af superhelte: Om hvordan individ og fællesskab kan kobles i kreative ungdomsfællesskaber" kaster lys på det pædagogiske arbejde i en række klubber i Roskilde; det matrikelløse ungdomsfællesskab "RIA-kollektivet". Det beskrives, hvordan der her arbejdes med inkluderende musikalske miljøer for at fremme kreative fællesskaber blandt de unge. På baggrund af observationer og interviews synliggør artiklen, hvordan der skabes koblinger mellem kreativitet og fællesskab i pædagogisk praksis, og med afsæt i et distribueret perspektiv på kreativitet fremanalyseres det, hvordan individuelle udtryksmuligheder og inkluderende fællesskaber dermed bliver hinandens forudsætninger fremfor modsætninger.

I artiklen "Ungeperspektiver på læringsfællesskaber i FGU" viser Ida Schwartz, Lene Kullen Hansen, Morten Kromann Nielsen og Tilde Mardahl-Hansen, hvordan unge på en FGU-uddannelse indtager positioner som lærende sociale deltagere. Social udsathed anses i artiklen ikke som et statisk fænomen, men som noget, der er foranderligt og situeret i komplekse sociale sammenhænge. Hermed skaber forfatterne blik for, hvordan de unge i deres studie overskrider oplevelser af usikkerhed og sårbarhed ved at bidrage til fællesskaber i skolen og ved at være aktive medskabere af netop de uddannelsesmæssige fællesskaber de er en del af.

Artiklen "Sofaer, pandekager og lyde fra flere verdener. Selskabelighed som fritidsinstitutionel samværsform", som er skrevet af Marianne Brodersen, Anne Winther Jensen, Mikkel Hald, Katrine Løth og Mikkel Snorre Wilms Boysen, sætter fokus på det sociale liv i fritidsinstitutioner. Artiklen undersøger, hvordan børns fællesskaber bliver til i fritidsinstitutionens rum og fremanalysere, hvor-

dan børn og unges samvær bliver til i samspil mellem deres digitale mediebrug og institutionens materialiteter og fysiske rammer, hvilket tilsammen skaber særlige tilblivelsesmuligheder og potentialer for samvær i det fritidspædagogiske rum. Artiklen peger afslutningsvis på, hvordan fritidsinstitutioner spiller en fortsat central rolle som ramme om børns samvær med og omkring digitale medier, der bidrager med fornyet fylde og energi til børns fællesskaber.

Line Togsverd og Jan Jaap Rothuizen argumenterer i artiklen ”Pædagogisk kvalitet og det pædagogfaglige fællesskab” for, at pædagogisk kvalitet ikke kun hænger sammen med en særlig faglighed, men også det at være en del af et pædagogisk fagligt fællesskab, hvor viden, handlinger og forståelser kvalificeres i mødet med andre forståelser, der således kan åbne for flere refleksioner, nuancer og handlemuligheder i en pædagogisk praksis. I artiklen diskuterer de to forfattere karakteren af et sådant fællesskab, og peger på, hvordan det kan praktiseres og begrundes i praksis.

Udover temaartiklerne er der i dette nummer 3 artikler udenfor tema. Marte Eriksen har bidraget med artiklen: “Det usikre som premiss for pedagogisk arbeid i barnehagen”. På baggrund af metodologiske inspirationer fra Hannah Arents begreb om menneskelig handlen og Emmanuel Lévinas’ begreb om alteritet søger forfatteren at indkredse det usikre som pædagogisk fænomen, og diskuterer det sammenholdt med anden forskning indenfor feltet. I artiklen belyser og diskuterer Eriksen, hvordan det pædagogiske arbejde er omfattet af tvivl, usikkerhed og dilemmaer og distinktioner og ligheder derimellem. Gennem fokusgruppeinterviews analyseres, på hvilke måder børnehavepædagoger oplever, det usikre er et vilkår for deres arbejde, og hvilke holdninger og strategier de har i mødet med det usikre, når de er sammen med børn.

I artiklen “Fritidshemslärares arbete, trivsel, inkluderande arbetssätt och samverkan – en enkätstudie i svensk fritidshemskontext” undersøger Helene Elvstrand, Lina Lago og Johanna Lundqvist hvordan svenske SFO-pædagoger beskriver deres arbejde, deres trivsel i arbejdet, samt de inklusionstiltag som arbejdet indebærer. Artiklen bygger på en spørgeskemaundersøgelse og viser, at de adspurgte pædagoger generelt giver udtryk for at trives i arbejdet samt at de arbejder aktivt med inklusion. Et flertal af informanterne angiver desuden, at de ikke har mulighed for specialpædagogisk sparring i arbejdet med inklusion, ligesom de beskriver en mangel på ressourcer dette arbejde. I artiklen analyseres dette som et spændingsforhold mellem SFO’en som hhv. formulerings- og realiseringsarena.

Kim Rasmussen og Thomas Gitz Johansen bidrager til nummeret med artiklen: Pædagogers forståelse af omsorg – i daginstitutioners almindelige hverdag. I artiklen tager de afsæt i forskningsværksteder, hvor de sammen med pædagoger har undersøgt, hvordan omsorg kommer til udtryk i den pædagogiske hverdag i dagtilbud. De diskuterer metodologiske forskelle mellem hhv. forskningsværksteder, fremtidsværksteder og “forskningscirkler”. På den baggrund argumenterer Rasmussen og Gitz Johansen for, at der på deres forskningsværksteder sammen

med pædagoger er frembragt en professions- og erfaringsbaseret hverdagsviden om, hvad omsorg er eller kan opfattes. Herigennem peger de på, at omsorg er mangefacetteret i de måder det forstås og erfares af pædagoger på, og at omsorg samtidig ift. konkrete børn må svare på “ her og nu behov” og at det samme barns omsorgsbehov skifter alt efter rum, tid og sted.

Reference

Brinkmann, S. (2011): Dewey og fællesskabets pædagogik. I Jensen, E. & Brinkmann, S. (red): Fællesskab i skolen: udfordringer og muligheder. Akademisk forlag.